

Değerler Eğitimi Bağlamında Melih Cevdet Anday Oyunlarının İncelenmesi

Esin Uurlu^{a, b}

Özet

Değerler, öğretmeden öte, model olma ile kazandırılabilirler. Bu nedenle öğretmenlerin tutum ve davranışlarının öğrenciler üzerinde büyük bir etkisinin olduğu ifade edilebilir. Bu büyük etki, öğretmenlere ve özellikle öğretmen adaylarına verilen değerler eğitiminin önemini vurgulamaktadır. Melih Cevdet Anday'ın "dünyayı değiştirmek" için izlediği yöntem olarak ifade ettiği tiyatro oyunlarında, çoğu zaman, değerler üzerine çatışmalar kurulur ve oyun karakterlerinin bu çatışmalar aracılığıyla dönüşmeleri izlenir. Değerler eğitiminde analiz yaklaşımında, Anday oyunlarına benzer ürünlerin kullanılmasından yola çıkılarak, mevcut araştırmada, Anday oyunlarının, sınıf öğretmeni adaylarına verilen değerler eğitimi bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Veri toplama amacıyla doküman incelemesi tekniğinden faydalanılmıştır. Araştırmaya konu olan veriler, Melih Cevdet Anday'ın altı oyunu üzerinden sağlanmıştır. Bulgulara göre, Anday'ın seçilen oyunlarının, ilkökul öğrenim programında yer alan kök değerlere ilişkin içerikler açısından oldukça zengin olduğu ifade edilebilir. Araştırma sonucunda, bu araştırmada yer almayan, hoşgörü gibi değerler açısından da oyunların incelenmesi önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Değerler
Değerler Eğitimi
Melih Cevdet Anday
Tiyatro

Makale Hakkında

Geliş Tarihi: 19.11.2019
Kabul Tarihi: 25.12.2020
Doi: 10.18026/cbayarsos.648471

Analysis of Melih Cevdet Anday Plays in the Context of the Values Education

Abstract

Values can be gained by being models rather than teaching. Therefore, teachers' attitudes and behaviors have a great impact on students. Therefore, values education given to future teachers is very important. In Melih Cevdet Anday's plays, often there are conflicts on values. Play characters change through these conflicts. In the approach to analysis in values education, products similar to Anday's plays are used. In this study, it is aimed to examine the plays of Anday in the context of values education given to primary school teacher program students. Document analysis technique was used for data collection. The data were obtained from six plays of Anday. According to the findings, it can be stated that the selected plays of Anday are very rich in terms of the values. As a result of the research, it was suggested to examine the plays in terms of values which are not included in this research.

Keywords

Values
Values Education
Melih Cevdet Anday
Theater

About Article

Received: 19.11.2019
Accepted: 25.12.2020
Doi: 10.18026/cbayarsos. 648471

^a esinizmir@gmail.com

^b Dr. Arş. Gör., Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Demirci / Manisa, <https://orcid.org/0000-0003-3388-2399>

Giriş

Birey, sosyalleşme sürecinde, içinde yaşadığı toplumun inanç ve değerlerinden etkilenmektedir. Bireylerin etkilendiği bu inanç ve değerler, toplumsal kültürü oluşturmaktadır. Toplumsal kültürü oluşturan inançların her biri, değer olarak nitelendirilmektedir (Tural, 1992). Diğer bir deyişle değerler, toplumun parçası olan bireylerin güçlü duygusal bağlılıklarıyla oluşan ve genelleştirilmiş davranış prensipleridir (Theodorson ve Theodorson, 1979: 455; akt. Sarı, 2005). Değerlerin kazanılması, doğumla başlar ve yaşam deneyimleriyle değişim gösterebilirler (Kaur ve Panju, 2012). Kazanılan ve kimi zaman değişime uğrayan değerler, bireyin karakterini oluştururlar. Hatta bireyin, doğrudan ya da dolaylı olarak etkilendiği toplumsal ve bireysel değerler, en az biyolojik faktörler kadar güçlü etkiye sahiptirler (Çağlar, 2002). Bireyler, yaşam içinde sürekli olarak toplumsal değerlerin etkisi altındadırlar.

Okullar, eğitimin ev sahibi olarak, değerler eğitiminde büyük rol sahibidir. Değerler eğitiminin, formal eğitimin bir parçası olarak, planlı öğrenme yaşantılarıyla kazandırılması oldukça önemli ve gereklidir (Doğanay, 2006). Çünkü Dewey'e göre (1990), eğitim sürecinde bilgiden çok, karakter gelişimi ön planda olmalıdır. Dolayısıyla öğretmenler, çocukların sadece *bilgili* olmalarını değil, *iyi insan* olmalarını da sağlamalıdır. *İyi insan* yetiştirebilmek için öğrencilerin çeşitli değerlere sahip olması yönünde çaba harcamak gerekmektedir (Demirhan – İşcan, 2014). Bu amaçla öğretim programlarında da değerlere yer verilmiştir. Mevcut öğretim programlarına bakıldığında; değerler, *bütün eğitim sürecinin nihai gayesi ve ruhu* olarak ifade edilmiş ve adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ile yardımseverlik değerleri, kök değerler olarak verilmiştir (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2018).

Değerler eğitimi açısından öğretmenlere düşen görev ve harcadıkları bu çaba, yalnız öğretim programlarında yer alan *değerler eğitimi* içerikleriyle sınırlı değildir. Okulda ders ortamları kadar; koridorlar, kafeterya gibi diğer okul ortamları da değerlerin yaşandığı mekânlardır (Ekşi, 2003). Öğretmenlerin okulda oluşturdukları kültür, neye önem verip vermedikleri, neyi iyi ya da kötü olarak algıladıkları, öğrenciler için örtük olarak değer eğitimi oluşturmaktadır (Doğanay, 2006). Hatta karakter eğitiminin en önemli kısmı olan değerlerin, öğretmeden öte, model olma ile kazandırılabilmesi ifade edilebilir (Gürdoğan – Bayır, Çengelci – Köse ve Deveci, 2016; Erdem, Gezer ve Çokadar, 2005; Kartal, 2018; Obidike, Bosah ve Olibie, 2015; Özkan ve Soylu, 2014; Sarı, 2005). Öğretmenlerin değerlerinin öğrenci davranışlarını etkilediği ile ilgili birçok araştırma ile karşılaşılmıştır (Brophy ve Good, 1986; Dickinson, 1990). Birçok çalışmada da, öğretmen yetiştirme sürecinde değerler eğitimine yer verilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Gürdoğan – Bayır, Çengelci – Köse ve Deveci, 2016; Kurtdede – Fidan, 2009). Değerler eğitiminin özellikle sınıf öğretmenliği programı öğrencilerine verilmesi oldukça önemlidir. Çünkü sınıf öğretmenliği, okul öncesi öğretmenliği gibi, okula ve eğitim sistemine atılan ilk adımları içermektedir. John Locke'a göre insan zihni başlangıçta boş bir levhadır. İngiliz filozofların çoğu da zihinde başlangıçta hiçbir şey olmadığını ve insanın deneyimler yoluyla bilgi edindiklerini düşünmektedirler (Pakyürek, 2013). Dolayısıyla çocuklara nasıl bir eğitim verilirse çocukların zihinleri o yönde gelişecektir. Değerler açısından doğru yönde yetiştirilmiş çocuklar için ise sınıf öğretmenlerine büyük sorumluluk düşmektedir. Bu nedenlerle mevcut araştırmada, geleceğin sınıf öğretmenlerine verilen değerler eğitimi üzerinde durulmuştur.

Değerler eğitiminin geçmişi, 1920'li yıllarda Amerika'da karakter eğitimi adı altında yapılan çalışmalara dayanmaktadır. 1990'lı yıllarda ise toplumsal ve ahlakî değerlere verilen önemin azalması nedeniyle ortaya çıkan toplumsal sorunlar, değerler ve ahlak eğitimi tekrar gündeme getirmiştir (Elbir ve Bağcı, 2013). 2018 yılının mayıs ayında, diğer tüm öğretmenlik programlarında olduğu gibi, sınıf öğretmenliği lisans programında da güncelleme yapılmıştır (Yükseköğretim Kurulu, 2018). Güncelleme sonrası Türkiye'deki tüm sınıf öğretmenliği programları arasında standartlık sağlanmıştır. Sınıf öğretmenliği 2018 lisans programında zorunlu "Karakter ve Değer Eğitimi" dersi bulunmaktadır. Dolayısıyla 2018 itibariyle sınıf öğretmenliği programı öğrencilerinin değerler eğitimi içerikli bir dersi almaları zorunlu hale gelmiştir (Urlu, 2019). Yapılan bu güncellenmenin, Türkiye Cumhuriyeti eğitim sisteminde değerler eğitiminin önemine yönelik bir vurgu olduğu ifade edilebilir. Dolayısıyla eğitimcilerin, değerler eğitimine ilişkin yaklaşımların farkında olmaları da oldukça önemlidir.

Değerler eğitimi ile ilgili beş yaklaşım ortaya konulmuştur. Bunlar: Telkin etme, ahlaki gelişim, analiz, açıklama ve eylem öğrenmedir (Superka, Ahrens, Hedstrom, Ford, ve Johnson, 1976). Telkin etme yaklaşımının amacı, öğrencilere belirli değerleri aşlamak, bunların öğrenciler tarafından içselleştirilmelerini sağlamaktır. Ahlaki gelişim yaklaşımında öğretmen, çocuğun kendi ahlaki çıkarımları ile ilgilenir (Kohlberg ve Selman, 1972). Açıklama/aydınlığa kavuşturma yaklaşımında, öğrencilerin değerleri hakkında başkalarıyla açık ve dürüst olarak iletişimde bulunmasına yardım etmek amaçlanır. Eylem öğrenme yaklaşımında, topluluk içinde eylem projeleri, organize edilmiş gruplar ve kişilerarası ilişkilerde çeşitli becerilerin uygulamasına dair çalışmalar kullanılır (Superka ve diğerleri, 1976). Değerler eğitiminde ele alınan bir diğer yaklaşım ise, analiz yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda, değerlerle ilgili konu ve sorulara karar vermek için öğrencilerin mantıksal düşünmelerine ve bağlantılar kurarken mantıksal süreçleri izlemelerine yardım etmek amaçlanır. Yapılandırılmış tartışma, ilkeleri test etme, benzer durumları analiz etme, münazara ve araştırma bu yaklaşımda kullanılan yöntemlerdir (Superka ve diğerleri, 1976). Bu yaklaşımlar incelendiğinde, özellikle analiz yaklaşımının, sanat eserleri ile değerler eğitimi çalışmalarına uygun olduğu göze çarpmaktadır. Bu düşünceden yola çıkılarak konu ile ilgili detaylı bir alanyazın taraması gerçekleştirilmiştir.

Konu ile ilgili alanyazın taraması yapılırken sınıf öğretmeni adaylarının değerlere ilişkin görüşlerini ya da yaklaşımlarını inceleyen çalışmalarla karşılaşmıştır (Demirhan – İşcan, 2014; Gürdoğan – Bayır, Çengelci – Köse ve Deveci, 2016; Kurtdede – Fidan, 2009; Özkan ve Soylu, 2014). Ayrıca genel olarak öğretmen adaylarının görüşlerinin ve değer algılarının incelendiği araştırmalar da bulunmaktadır (Dilmaç, Bozgeyikli ve Çıkılı, 2008; Oğuz, 2012; Saracaloğlu, Uça, Başara – Baydilek ve Coşkun, 2013). Kurtdede – Fidan'ın (2009) araştırmasında, öğretmen adaylarının çoğunluğunun, değer öğretiminin bilgi kadar önemli olduğunu ifade ettiği belirtilmiştir. Ayrıca aynı çalışmada, öğrencilere tiyatro oyunlarının analizi yapılarak değer eğitimi verilebileceği de ifade edilmiştir (Kurtdede – Fidan, 2009, s.16). Bu öneriden yola çıkılarak, bu kısımda, sınıf öğretmeni yetiştirmede ve bu kapsamda incelenen değerler eğitiminde, sanatın ve özellikle tiyatroyun rolü tartışılmıştır.

Öğretmenin hem bilim insanı hem de sanatçı yönü vardır (Abazaoğlu, Yıldırım ve Yıldızhan, 2014, s. 19). Nitelikli bir öğretmen/ öğretmen adayı, bilimi takip ettiği ve bilimsel bakış açısı ile hareket ettiği kadar, sanatı da izlemeli ve kendini bu yönde geliştirmeye çalışmalıdır. Çünkü bir insan akıl, mantık ve duygunun birleşimidir. Bilim mantığı ve akli beslerken, duygular da beslenmeye ihtiyaç duyarlar. İki yönlü olan bu beslenme ise sanat aracılığıyla gerçekleşir. Sınıf

öğretmeni adayları da bu nedenle, kendi gelişim sürecinde bilim ve sanattan dengeli şekilde yararlanmalıdır. Ayrıca sanatın farkında olup, kendini sanatla besleyen ve geliştirebilen bir toplumun inşa edilmesi, ancak sınıf öğretmenlerinin sanatla iç içe olması ile mümkündür. Tiyatro, gençlerin sanatsal duyarlılığını, hayal gücünü, yaratıcılığını, insan sevgisini ve takım çalışma yetisini geliştirmede oldukça önemli bir konumdadır ve tüm eğitim kurumları, tiyatronun gençler üzerindeki bu katkılarının farkında olmalıdır (Konur, 2001). Tüm bu nedenlerden ötürü, güzel sanatlardan biri olan tiyatronun, sınıf öğretmeni yetiştirme sürecinde kullanılması son derece doğal ve geliştiricidir. Literatüre bakıldığında da tiyatronun eğitimde kullanılmasının geliştirici olduğuna dair çalışmaların mevcut olduğu görülmektedir (Altunbay, 2012; Kuyumcu, 2010; Dilidüzgün ve Kuyumcu, 2013). Ayrıca değerler eğitimi çalışmaları incelendiğinde değerle eğitimi süreçlerinde çeşitli sanat eserlerinin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir (Kurtoğlu, 2017; Özbay ve Karakuş, 2011; Yaman, Taflan ve Çolak, 2009).

Tiyatro oyunlarında değerlere ilişkin tüm içerikler ancak analiz edilerek fark edilebilir. Tiyatro oyunları üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında oyun ve karakter analizlerinin ya da yorumlamalarının, çoğunlukla tartışma tekniği ile yapıldığı görülmektedir (Ortaylı, 2010; Saka, 2019). Bu bilgiden yola çıkılarak, tartışma tekniğinin, oyun ve karakter analizlerinde kullanılan en önemli tekniklerden biri olduğu yorumu yapılabilir. Bu tür çalışmalarda tartışma tekniği kullanılarak olası sorular irdelenir ve çıkarımlar yapılmaya çalışılır. Tartışma tekniği, oyun ve karakter analizlerinde önemli çıkarımlara ulaşılmasını sağlar. Vygotsky (1978; akt. Parker ve Hess, 2001), tartışmanın düşünmenin temeli olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca tartışma ile temel düşünme yanlışlarından, biliyorum sanmak, kendimizi değerlendirmemek ve eleştirmemek, dar kalıplar üzerinde kendini sınırlandırmak ve odaklanma sorunu gibi yanlışların önüne geçilebilir (Fisher, 2013). Tartışma tekniğinin bu özellikleri değerler eğitimi yaklaşımlarından analiz yaklaşımını anımsatmaktadır. Tartışma, oyun analizlerinin olduğu gibi, değerler eğitimi yaklaşımlarından analiz yaklaşımının da vazgeçilmez bir ögesidir. Analiz yaklaşımında değerlerle ilgili bir sorun analiz edilirken, tiyatro incelemelerinde ise oyunda yer alan çatışmalar analiz edilir. Dolayısıyla, tiyatro oyunundaki çatışma, değerler üzerine kurulmuşsa, o oyunun değerler eğitiminin analiz yaklaşımında araç olarak kullanılabileceği söylenebilir. Bu çıkarım, aynı zamanda bu araştırmanın çıkış noktasıdır. Bu kısımda, mevcut araştırmada neden Melih Cevdet Anday oyunlarının seçildiği açıklanmalıdır.

Melih Cevdet Anday, oyunlarında içinde bulunduğu çağı ve insanları anlama çabasında olmuştur (Anday, 1990). Bu çaba ile oyunlarında ayrıca, içinde bulunduğu dönemde yaşanan toplumsal sorunların bireye yansımaları ele almıştır. Anday, oyunlarında genelde kişiler, kendilerini kötü olmaya iten nedenleri sorgularlar. Süreçte baskı, hırs ve korkularından arınan oyun kişileri için sığınacak kurmaca bir dünyaya gerek kalmaz. Gergin durum ve mekânlarda başlayan hikâyeleri, diyaloglarla gerçekleşen arınmalar izler. Bu süreç, Anday'ın "dünyayı değiştirmek" için izlediği yöntemdir (Gökçe, 2004). Yüksel (1995), Melih Cevdet Anday'ın oyunlarını alışılmışın ötesinde farklı anlamlara ulaşılabilen ve karmaşık bir işçilik ürünü olarak tanımlamaktadır. "Melih Cevdet Anday'ın oyunları içsel yaşantılar üstüne kurulmuştur. Anday tiyatrosunda yalnızca 'dramatik durum' ve oyun kişileri vardır. 'Dramatik durum' (gerilim ya da çatışma) kişilerin içsel yaşantılarının dışavurumunu sağlamada vazgeçilmez bir işlev taşır. Oyunların devinimini oluşturmada tek araç diyalog ve dolayısıyla iletişimdir (Yüksel, 1995). Anday'ın bu diyaloglara çoğu kez çeşitli değerleri sorguladığı da görülmektedir. Tüm bu nedenlerle bu araştırmada Melih Cevdet Anday

oyunlarının, geleceğin sınıf öğretmenlerine verilen değerler eğitimi bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çerçevede araştırmanın temel problemi, “Melih Cevdet Anday oyunları kök değerler açısından nasıl bir yapıdadır?” olarak belirlenmiştir.

Yöntem

Bu bölümde, araştırmanın yöntemi, çalışma grubu ve verilerin toplanması, veri analizi ile geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması kısımları yer almaktadır.

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımı temel alınmıştır. Nitel verilerden yararlanılan araştırmalarda, gözlem, görüşme ve doküman incelemesi gibi nitel veri toplama yöntemleri kullanılır ve algıların ya da olayların doğal ortamlarında gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir süreç izlenir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Nitel yaklaşımla yürütülen araştırmalarda, sosyal problemlerden yola çıkılarak bireylerin veya grupların probleme ilişkin anlamları keşfedilmeye çalışılır (Creswell, 2016). Bu çalışmada veri toplama amacıyla doküman analizi tekniğinden faydalanılmıştır. Nitel araştırmalarda doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olarak kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Doküman incelemesinde, belgeler veri kaynağı olarak sistemli incelenirler (Karasar, 2010). Doküman incelemesinde edebi metinler de veri kaynağı olarak ele alınabilir (Merriam, 2013).

Çalışma Grubu ve Verilerin Toplanması

Araştırmaya konu olan veriler, Melih Cevdet Anday’ın; İçerdekiler, Mikadonun Çöpleri, Yarın Başka Koruda, Dikkat Köpek Var, Ölüler Konuşmak İsterler ve Müfettişler oyunları üzerinden sağlanmıştır. Ayrıca, oyunlarda hiçbir detayın atlanmaması için, Prof. Dr. Ayşegül Yüksel’in “Yapısalcılık ve Bir Uygulama: Melih Cevdet Anday Tiyatrosu” isimli kitabından yararlanılmıştır (Yüksel, 1995). Yüksel (1995), kitabında, mevcut araştırma için seçilen altı oyunu, yapısalcı kurama göre detaylı şekilde analiz etmiştir. Oyunların, mevcut çalışmada incelenmesi için, oyunların yapısının ve anlatımının doğru şekilde anlaşılması çok önemlidir. İncelenecek oyunlarda detayların kaçırılmaması için, oyun analizleri de kullanılacağından, mevcut çalışmada, yalnız, Yüksel’in (1995) analizini yaptığı altı oyun, çalışma grubuna dâhil edilmiştir.

Veri Analizi

Elde edilen verilerin analizinde nitel analiz tekniklerinden betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analiz tekniğinde, elde edilen veriler, önceden belirlenen temalara göre yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Betimsel analizde, araştırmaya konu olan verilerden doğrudan alıntılara yer verilmektedir. Bu çalışmada da ulaşılan sonuçlar betimsel bir biçimde sunulmuş ve incelenen oyunlardan doğrudan alıntılar yapılmıştır.

Betimsel analizin dört aşaması vardır (Yıldırım ve Şimşek, 2008): Çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilen işlenmesi, bulguların tanımlanması ve bulguların yorumlanması. Çerçeve oluşturma aşamasında ilk olarak, oyunlar değerler bağlamında incelenirken göz önünde bulundurulacak temalar belirlenmiştir. Bu temalar, mevcut ilköğretim programlarında belirtilmiş kök değerlerdir (T.C. MEB, 2018). Çünkü geleceğin sınıf öğretmenlerine verilecek değerler eğitiminin temeli, kendilerinin öğretmen olduklarında verecekleri eğitim üzerine olmalıdır. Bu kök değerler, adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim,

sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ile yardımseverliktir. Daha sonra, oluşturulan bu çerçeveye göre veriler üç kere okunmuş ve düzenlenmiştir. Sonraki aşamada bulgular doğrudan alıntılarla desteklenerek tanımlanmış ve son aşamada bulgular, açıklamalar yapılarak anlamlandırılmıştır.

İnanırlık ve Tutarlılığın Sağlanması

Araştırmanın inanırlık ve tutarlılığın sağlanabilmesi için, araştırma kapsamında analiz edilen doküman dramatik yazarlık ve dramaturji alanında bir uzman tarafından analiz edilmiş ve görüş birliğine varılmıştır (Araştırmacı tarafından ayrı ayrı kategorileştirilen bazı kodlar, uzman tarafından ilişkili bulunduğu birleştirilmiş ve görüş birliği ile kabul edilmiştir). Ayrıca araştırmada hata yapılmaması için verilerin analiz süreci, dikkat dağıtmayacak, sessiz ve güzel ışık alan bir ortamda (çalışma odası) gerçekleştirilmiş, araştırma dikkatinin dağıldığı noktalarda çalışmaya devam edilmeyerek ara verilmiştir. Çalışmada inanırlığın artırılması için doğrudan alıntılara sıkça yer verilmiştir (LeCompte ve Goetz, 1982; akt. Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Sınırlılıklar

Araştırma, Melih Cevdet Anday'ın seçilen altı oyunu ile sınırlandırılmıştır.

Bulgular

Araştırma kapsamında Melih Cevdet Anday'ın altı oyunu analiz edilmiş ve veriler, temalara göre tanımlanmış ve yorumlanmıştır. Tablo 1'de, oyunlarda yer alan temalara ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 1. Melih Cevdet Anday Oyunlarında Yer Alan Temalar (Kök Değerler)

Değer	Oyun	Yarın	Dikkat	Ölümler	Mikadonun
	İçerdekiler	Başka	Köpek Var	Konuşmak	Çöpleri
		Koruda		İsterler	Müfettişler
Adalet	✓			✓	
Dostluk	✓	✓			✓
Dürüstlük	✓		✓		✓
Özdenetim	✓				✓
Sabır	✓	✓	✓		✓
Saygı	✓	✓	✓	✓	
Sevgi	✓	✓			✓
Sorumluluk	✓	✓		✓	
Vatanseverlik	✓				
Yardımseverlik	✓	✓	✓	✓	✓

Tablo 1 incelendiğinde, incelenen oyunlardan İçerdekiler'in, tema olarak belirlenen kök değerlerin tamamını içerdiği görülmektedir. Diğer bir deyişle İçerdekiler oyununda, adalet, dostluk, dürüstlük, özdenetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerlerinin tamamıyla ilgili içerikler, kimi zaman ise dramatik çatışmalar yer almaktadır. Yarın Başka Koruda oyununda, dostluk, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik değerleri yer almaktadır. Dikkat Köpek Var oyununda, dürüstlük, sabır, saygı ve yardımseverlik değerleri yer almaktadır. Ölüler Konuşmak İsterler oyununda, adalet, saygı, sorumluluk ve yardımseverlik değerleri yer almaktadır. Müfettişler oyununda, dürüstlük, özdenetim ve sabır değerleri yer almaktadır. Mikadonun Çöpleri oyununda ise, dostluk, dürüstlük, sevgi ve yardımseverlik değerleri yer almaktadır. Ayrıca Tablo 1 incelendiğinde, Melih Cevdet Anday'ın –mevcut çalışmada incelenen- altı oyunundan beşinde yardımseverlik değerinden söz ettiği göze çarpmaktadır. Ayrıca dört oyunda sabır, dört oyunda saygı, dört oyunda da dürüstlük değerine ilişkin içerikler yer almaktadır. Bu kısımda, her bir temanın Anday oyunlarında kendine nasıl yer bulduğunun paylaşılması yararlı olacaktır.

Adalet

İncelenen Melih Cevdet Anday oyunlarından İçerdekiler ve Ölüler Konuşmak İsterler oyunlarında adalet ile ilgili içeriklere rastlanmıştır. İçerdekiler oyununun ana karakteri olan öğretmen, yaklaşık bir yıldır gözaltında bulunmaktadır. Öğretmen, kendisine yöneltilen suçla asla üstlenmemektedir. Oyun boyunca iletişime geçtiği iki karakter olan komiser ve baldızı ile de bu tutukluluk durumu üzerinden konuşmalar yürütmektedir. Dolayısıyla oyunun genel atmosferinde, adalet temasının olduğu ifade edilebilir.

Ölümler Konuşmak isterler oyununda ise Anday, okuyucu/ izleyicilere, hayatta var olan birtakım kötülüklerin – mahkeme ile cezalandırılrsa bile – azalmasının yolunun, kötülüğe neden olan etmenin ortadan kalkması ile mümkün olabileceğini hissettirir.

"Cenaze Memuru: Para vereyim, fakat bilin ki mahkeme ile hiçbir şey çözülmez. Asıl sorun, yani kötülüğün nedeni başka, unutmayın bu sözümü." (Anday, 2014a, s. 121)

Dostluk

İncelenen Melih Cevdet Anday oyunlarından İçerdekiler, Yarın Başka Koruda ve Mikadonun Çöpleri oyunlarında dostluk ile ilgili içeriklere rastlanmıştır. İçerdekiler oyununda bir komiser ve tutuklunun birbirlerini anladıkları anlarda hissettikleri dostluk duygusu göze çarpmaktadır. Anday, "içini dökebilmenin" arkadaşlığın önemli bir kısmı olduğunu hissettirirken, okuyucu/ izleyicilere "Dost kime denir?", "Çıkar çatışmasının yaşadığı kişilerle dost olunabilir mi?" gibi soruları akla getirmektedir.

"Komiser: Ruhunu çökertebilseydim, bugüne kadar işimiz çoktan bitmiş olurdu. Oysa sen kaya gibi kaldın, söylemek için bildiğim yollardan hiçbiri para etmedi. Nerdeyse umut kesmek üzereyim senden... Yenildiğimi anlıyorum yavaş yavaş..."

Tutuklu: Neden?

Komiser: Baksana... Arkadaş gibi oturmuş konuşuyoruz... Bir sorgucu için en kötü durum budur... İçini dökebiliyorsun bana, en kötüsü, ben de seni tatlı tatlı dinliyorum. Hiç başıma gelmemişti böylesi..." (Anday, 2014b, s. 31)

Yarın Başka Koruda oyununda da İçerdekiler oyununda olduğu gibi, dostluğun nereden geleceğinin belli olmadığı vurgusu bulunmaktadır.

“Orman Bekçisi: ... Başka yerde dostunuz olmadı da dostları bu تنها yerde mi buldunuz?”

Yaşlı Adam: Toprağın altı gibidir dostluk, nereden dışarı vuracağı belli olmaz...” (Anday, 2014a, s. 68)

Mikadonun Çöpleri oyununda ise İçerdekiler ve Yarın Başka Koruda oyunlarından farklı olarak, dostluk için en azından bir ortak yönün olması gerektiğinden söz edilmiştir.

“Erkek: Mevlana'nın hikâyesini bilir misin? Evinin penceresinden kırlara bakıyormuş... Orada, uzakta, bir leylekle bir çulluğun yan yana yürüdüklerini görmüş. Bu iki ayrı cins hayvanı birleştiren nedir diye düşünmüş, merak etmiş bu arkadaşlığı... Kalkmış gitmiş yanlarına kadar... Bakmış ki, ikisi de topal.” (Anday, 2014a, s.218)

Analiz sonucunda, Anday'ın, dostluk değeri üzerinden, okuyucu/ izleyicileri genel olarak “İnsan, kiminle dost olur?” ve “Dostluk için mutlaka ortak yönlere ihtiyaç var mıdır, insan kendinden çok farklı biriyle de dost olabilir mi?” soruları üzerine düşündürmeye çalıştığı söylenebilir.

Dürüstlük

İncelenen Melih Cevdet Anday oyunlarından İçerdekiler, Dikkat Köpek Var, Müfettişler ve Mikadonun Çöpleri oyunlarında dürüstlük ile ilgili içeriklere rastlanmıştır. İçerdekiler oyununda komiser, tutuklunun gerçeği gizleyerek dürüst olmadığını ima etmektedir. Bu nedenle komiser, oyun içinde zaman zaman, gerçeği söylemesi, dürüst olması için tutuklu üzerinde baskı kurmaya çalışır. Tutuklu ise her defasında dürüst davrandığını ve suçu olmadığını ifade etmektedir. Dikkat Köpek Var oyununda ise, insanın kendine dürüst olmasının gerekip gerekmediği çatışması ile ilgili diyaloglar yer almaktadır.

“Delikanlı: Gencim diye kendimi aldatayım mı?”

Adam: Kendinizi aldatmazsanız mutlu olamazsınız...” (Anday, 2014a, s. 107)

Müfettişler oyununda, insanların, güvendikleri kişilerin tamamen dürüst olduklarına inanmaları ile ilgili konuşmalar göze çarpmaktadır.

“Kadın: ...Hadi bakayım, topla belleğini: Doğum mu çok, ölüm mü?”

Adam: Dün doğum çoktu, bugün ölüm çok.

Kadın: Aferin!

Adam: Sen de biliyor muydun?

Kadın: Hayır.

Adam: Nereden anladın öyleyse bildiğimi?

Kadın: Sana güveniyorum sevgilim...” (Anday, 2014a, s. 147)

Mikadonun Çöpleri oyununda ise yalan kavramı üzerinden dürüstlük göndermesi yapılmaktadır. Oyunda bir yandan, yalanın, başka birinin hayatını kurtarmak için söylendiğinde olumsuz bir kavram olarak değerlendirilemeyeceği ima edilirken, diğer yandan, kişisel hırslar için söylenen yalanların başkalarına büyük zararlar verebileceği ile ilgili konuşmalar yer almaktadır.

“Erkek: ... Sana yalan söyledim. Biliyor musun?”

Kadın: Biliyorum.

Erkek: Hangisiydi o yalan?

Kadın: Annen baban yok evde.

Erkek: Bravo! Anladın demek?

Kadın: Anladım.

Erkek: Ama ben yalancı değilim.

Kadın: Değilsin!" (Anday, 2014a, s. 219)

Dürüstlük teması bağlamında Anday'ın oyunlarına bakıldığında, kimi zaman doğruyu söyleme, kimi zaman ise yalan üzerinden, dürüstlük değerinin farklı yanlarının ele alındığı ifade edilebilir.

Özdenetim

İncelenen Melih Cevdet Anday oyunlarından İçerdekiler ve Müfettişler oyunlarında özdenetim ile ilgili içeriklere rastlanmıştır. İçerdekiler oyununda iletişimle özdenetimin sağlanabileceğini ilişkin göndermeler yer almaktadır.

"Tutuklu: Bugün içeri gireli beri geçirdiğim en tehlikeli gündü. Yıkılacak gibi duyuyordum kendimi. Öylesine bozulmuştu denge... Kurtuldum ama, yarım saatlik konuşma beni kendime getirdi. Şimdi eskisinden de kuvvetliyim." (Anday, 2014b, s. 95)

Müfettişler oyununda da, İçerdekiler oyununa benzer şekilde, iletişimin, özdenetimi sağlamadaki önemi üzerinde konuşmalar görülmektedir.

"Adam: Nereye, nereye saklanayım?"

Kadın: Otur, rica ederim sevgilim, kaçma. Kaçacak bir şey yok ortada... Topla kendini! Hadi, yalvarıyorum sana. Sakin ol! Gelecekler, konuşacağız, rahatlayacağız..." (Anday, 2014a, s. 158-159)

Özdenetim değerine ilişkin diyalogların yer aldığı iki oyunda da iletişime (konuşmaya) yapılan vurgu dikkat çekmektedir.

Sabır

İncelenen Melih Cevdet Anday oyunlarından İçerdekiler, Yarın Başka Koruda, Dikkat Köpek Var ve Müfettişler oyunlarında sabır değeri ile ilgili içeriklere rastlanmıştır. İçerdekiler oyununda sabrın olumsuz sonuçları ile ilgili konuşmalar göze çarpmaktadır.

"Komiser: ... Tut kendini! Sonra onun yanında da bayılırsın, yazık olur, her şey güme gider.

Tutuklu: Beklemekten benimki... Bekle bekle bekle, dengem bozuldu." (Anday, 2014b, s.48)

"Kız: Buradan çıkacağımız günü bekleyerek, dayanılmaz bir sabırdan sonra artık yorgun düştünüz." (Anday, 2014b, s. 72)

Yarın Başka Koruda oyununda, yaşayamadığı günleri sabırla bekleyen Yaşlı Adam karakteri, umudu beklerken gösterilen sabır üzerine düşündürmektedir.

"Yaşlı Adam:... Başkasının gelip onu bilmeden kırmasını bekledim.

Ev Sahibi Kadın: Beklediniz.

Yaşlı Adam: Ve her gün bunu size söyledim. Değil mi? Bıkmadan..." (Anday, 2014a, s.30)

Dikkat Köpek Var oyunundaki diyaloglarda da insanın, sabırla onu koruyacak (anne gibi) bir insana duyduğu ihtiyaç hissedilmektedir.

“Kadın: ... Aklım hep sizde olacak. Sizin burada beklediğinizi düşünerek rahat edeceğim...”
(Anday, 2014a, s. 112)

Müfettişler oyununda ise sabırla bekleyen, hayaline ya da mutluluğa kavuşacağını hissettiren konuşmalarla karşılaşmaktadır.

“Kadın: ... Beklesinler daha. Öyle hemen verilir mi ev? Nerede bu bolluk? Ben yirmi otuz gün bekleyenlere vermedim de, dokuz günlük müşterilere mi satacağım?...” (Anday, 2014a, s. 152)

“Kadın: ... Biliyorsun, seninle kırk yıl deniz kıyısı özlemi çektik. Öyle oldu ki, deniz kıyısına bir varabilesek değişecek her şey, bütün işlerimiz yoluna girecek, mutluluğa kavuşacağız. Bunca yıldır aradığımız mutluluğa... Bunca yıl bekledim, biliyorsun...”

Adam: ... Sabırla bekledik. Şimdi bu bekleyişin yemişi oldu artık.” (Anday, 2014a, s. 156)

Sabır teması bağlamında, Anday’ın oyunları incelendiğinde, sabrın olumsuz etkilerinden, sabır sonunda ulaşılan güzellikler ya da ulaşılamayan hayallere kadar çok çeşitli açılardan sabır değerinin ele alındığı söylenebilir.

Saygı

İncelenen Melih Cevdet Anday oyunlarından İçerdekiler, Yarın Başka Koruda, Dikkat Köpek Var ve Ölüler Konuşmak İsterler oyunlarında saygı değeri ile ilgili içeriklere rastlanmıştır. İçerdekiler oyununda farklı düşünceler saygı üzerinden konuşmalar yürütüldüğü görülmektedir.

“Kız: ... Siz zorbalıktan, demin yaptığımız gibi, beni kolumdan tutup kanepeye fırlatmayı anlıyorsunuz sadece, dayağı, işkenceyi anlıyorsunuz. Bir insanı belli bir konuda inandırmaya çalışmak da zorbalık değil midir? Tutun ki, ben davranışlarım üzerinde düşünmek istemiyorum. O davranışların doğru olup olmadığını ille düşün diye beni zorlamak kimsenin hakkı olmamalıdır. Ben belki de basit bir insan olarak kalmak istiyorum.” (Anday, 2014b, s. 84)

Yarın Başka Koruda oyununda kişisel hak ve özgürlüklere saygısızlık durumu üzerinden saygı değerine yer verildiği görülmektedir.

“Erkek: Boş mu bakalım çıkacağımız oda?

Kadın: Boştur elbet, boş olması gerek. Değilse oradaki müşteriyi başka odaya alırlar, olur biter.

Erkek: Başkalarını rahatsız etmeye hakkımız var mı, bilmem.” (Anday, 2014a, s. 14)

Dikkat Köpek Var oyununda saygı kavramı, aileye saygı üzerinden ele alınmıştır.

“Delikanlı: ... Babasına sordum, sizinle konuşmamı söyledi.

Kadın: Bana sormanızı mı söyledi? Çok tuhaf doğrusu.

Delikanlı: Demek size çok saygısı var.” (Anday, 2014a, s. 102)

Ölüler Konuşmak isterler oyununda ise Anday, iletişimde karşılaşılan saygısızlıklar üzerinden saygı değerine yer vermiştir.

“Cenaze Memuru: ... Ben hiçbir şeyin üzerinde durmuyorum, çünkü cenaze memuruyum. Bugüne değin yüzlerce, binlerce, milyonlarca, milyarlarca insanın gömülmesinde bulundum.

Etyemez: Ama bu, benim sözümü kesmenizi gerektirmez.

Cenaze Memuru: Hayvanlara gösterdiğiniz saygının yüzde birini, binde birini, milyonda birini, milyarda birini bana da gösteriniz rica ederim.” (Anday, 2014a, s. 123)

Saygı teması bağlamında, Anday’ın oyunları incelendiğinde, saygı değerinin çeşitli açılardan ele alındığı ifade edilebilir.

Sevgi

İncelenen Melih Cevdet Anday oyunlarından İçerdekiler, Yarın Başka Koruda ve Mikadonun Çöpleri oyunlarında sevgi değeri ile ilgili içeriklere rastlanmıştır. İçerdekiler oyununda Anday, okuyucu/ izleyicileri, “İnsanlar, aslında, iyilik ettikleri insanları mı severler?” sorusuna yöneltmektedir.

“Komiser: ... Buraya düşenler içinde sevdiklerimiz de olur. Onların neden getirildikleri, işledikleri suçlar pek de ilgilendirmez bizi. Gerçi yorarsa, çok diretirse kızdırır.

Tutuklu: Benim gibi.

Komiser: Evet. Ama nedense sana bir türlü kıyamıyorum. Merak ediyorum seni daha çok. Başına bir kaza gelmiş, siyasete sokmuşsun burnunu. Sana ne birader! Dünyayı sen mi düzelteceksin? Senden başka yurtsever kalmadı mı? Neyse... Orası beni ilgilendirmez. Ben kendi işime bakarım... Ne diyordum? Sevdiklerimiz de olur. Biz biraz da hastabakıcılara benzeriz. Hastaneye her gün birtakım hasta gelir, her gün birtakım hasta taburcu olur. Hastabakıcılar da bu gelen giden insanlara bağlanırlar.

Tutuklu: İyilik ettikleri insanlara.

Komiser: Evet.” (Anday, 2014b, s. 36-37)

Yarın Başka Koruda oyununda, Yaşlı Adam karakterinin, sevginin peşinde, var olan hayatından vazgeçip, yeni bir yaşam yarattığı görülmektedir.

“Yaşlı Adam: ...Evet, müşteri olarak geldim, bir hafta için. Sonra sevdim burayı, burdaki insanları...” (Anday, 2014a, s. 67)

Mikadonun Çöpleri oyununda ise alt metinde sevgi konusunda birbirinden farklı soruların sorulduğu dikkat çekmektedir. Okuyucu/ izleyici, oyun sürecinde, özellikle, “Sevgi nasıl ifade edilir?” ve “İstisnasız herkes sevilebilir mi, sevilmeli midir?” soruları ile yüzleşir.

“Erkek: ... Mutlu bir damat... Yüzünde tatlı bir gülümseme... Hele gelin hele gelin... Sana yemin ederim, daha bu gecedan başlamıştır yasaklara... ‘Çok içme cicim... Bırak o bardağı... Cigara paketini de at... Hah aferin... Beni seviyor musun?’ yasak koymazsa sevgisini anlatamaz çünkü.” (Anday, 2014a, s. 250)

“Kadın: Seni çaldı sanmışlardı arkadaşların. Yalan mı?

Erkek: Neyi?

Kadın: Anlamazlıktan gelme. Sandaldaki çantayı.

Erkek: Sandılarsa sandılar... Ben mi sorumluyum bundan? ...Hergele takımının namussuzluğunu, alçaklığını ben mi yükleneceğim şimdi? Onlara da sevgi mi göstereceğim? Saçmalıyorsun...” (Anday, 2014a, s. 244)

Sevgi teması bağlamında, Anday’ın oyunları incelendiğinde, sevgi değerinin çeşitli açılardan ele alındığı ifade edilebilir.

Sorumluluk

İncelenen Melih Cevdet Anday oyunlarından İçerdekiler, Yarın Başka Koruda ve Ölüler Konuşmak İsterler oyunlarında sorumluluk ile ilgili içeriklere rastlanmıştır. İçerdekiler oyununda sorumluluk kavramının, olgunlaşma kavramı ile ilişkili olduğu üzerine konuşmalarla karşılaşmaktadır (Anday, 2014b, s. 91 – 93). Yarın Başka Koruda oyununda, mesleki görev ve sorumluluk vurgusuna sahip konuşmalar dikkat çekmektedir. Oyunda orman bekçisi karakteri, mesleğinin gerektirdiği sorumluluklara oldukça odaklanmış, yaşamda tüm yapması gerekenleri “sorumluluk düzeyi” üzerinden değerlendirerek harekete geçen bir karakterdir. Hatta mesleği ile alakası olmayan konularda dahi bu değerlendirmeyi yapmaktadır.

“Ev Sahibi Kadın: Katili ormanda bulamazlarsa size sorumluluk payı düşmez mi?”

Orman Bekçisi: Arayan ben değilim ki... Ben arasam bulurum. Orman bekçisi sensin, katili bulan diyen yok ki bana. Orman bekçiliği dışarıdan bakınca gözde büyütülür. Gel de bir iç yüzüne bak bakalım...” (Anday, 2014a, s. 58)

“Yaşlı Adam: Biz de bu akşam benim doğum günümü kutlamaya hazırlanıyorduk. Vaz mı geçsek dersiniz?”

Orman Bekçisi: Ben ona karışmam. Vazgeçtin diyelim, bakarsın katil bulunmaz, vazgeçmezsin, katil yakalanır... Olur olur. Ben sorumluluğu üzerime alamam...” (Anday, 2014a, s. 62)

Ölümler Konuşmak İsterler oyununda da Yarın Başka Koruda oyununa benzer şekilde, şartlar ne olursa olsun görev sorumluluğundan vazgeçmeyen bir karakter yer almaktadır. Bu oyunda Cenaze Memuru karakterinin ölüme giderken bile soğukkanlı bir şekilde görevini yapma çabası dikkat çekmektedir.

“Rozetli Genç: Yoksa vapur batıyor mu?”

Etyemez: Evet...

...

Cenaze Memuru: Allah'a ısmarladık yolcular. İşime dönüyorum. Hep yarıda kalır benim gezintilerim. Çünkü her dakika biri ölür bu dünyada, çağırırlar beni. Ciddi ciddi giderim cenazenin arkasından, yanımda ağlaşanlar, hatta bayılanlar olur. Bense ciddiyetimi bozmam hiç. Ağlayanlar bir olup ağlamak yakışmaz cenaze memuruna...” (Anday, 2014a, s. 137)

Sorumluluk teması bağlamında, Anday'ın oyunları incelendiğinde, Anday'ın bazı oyunlarında, işine oldukça bağlı ve sorumluluklarından hiçbir koşulda vazgeçmeyen karakterlere yer verdiği görülmektedir.

Vatanseverlik

İncelenen Melih Cevdet Anday oyunlarından yalnız İçerdekiler oyununda vatanseverlik ile ilgili içeriklere rastlanmıştır. İçerdekiler oyununda, bir toplumda azınlıkta yer alan, farklı etnik kökene sahip bireylerin de vatanseverlik konusunda oldukça güçlü değerlere sahip olabilecekleri vurgusu, Komiser karakterinin konuşmalarında göze çarpmaktadır.

“Komiser: ... Ben yeni polis olduğumda, bir Arap komiser vardı, otuz yıl çalışmış bu masada, işin girdisini çıktısını onun gibi bilen yok... Üniversitede ders okutur hani... Emekliye ayırdılar bunu, inanır mısın, Tanrı'nın günü evine giderdik danışmaya. Ama ben emekliye ayrılırsam zor bulular

beni! Brezilya'ya gideceğim. Bunca yıl vatan için çalıştım, biraz da keyfime bakayım..." (Anday, 2014b, s. 17)

Yardıms severlik

Melih Cevdet Anday'ın – mevcut çalışmada incelenen – altı oyunundan beşinde yardıms severlik değerinden söz ettiği görülmüştür. Bu oyunlar, İçerdekiler, Yarın Başka Koruda, Dikkat Köpek Var, Ölüler Konuşmak İsterler ve Mikadonun Çöpleri oyunlarıdır. İçerdekiler oyununda umulmayan yerden gelen iyilik üzerinden yardıms severlik vurgusu yapıldığı görülmüştür.

"Komiser: ... Bizi merhametsiz sayarlar ya, yalandır vallahi. Anlarınız insan halinden. İş başka, insanlık başka. Hem sorguya çekerim hem de nesi var diye düşünürüm. Nitekim seni bu açıdan aylarca inceledim. Bir derdi olacak ama nedir dedim kendi kendime. Çünkü buraya girenlerin dertleri çeşit çeşit olur. Neler gördük biz! Bekledim ki kendinden açılasm diye... Olur a, dayanamazsın, boşalırırısın bir gün..."

Tutuklu: Ben böyle düşünmedim.

Komiser: Biliyorum, biliyorum. Ummuyordun benden bu iyiliği..." (Anday, 2014b, s. 20)

Yarın Başka Koruda oyununda, toplumsal bir sorunla karşılaşıldığında koşulsuz şekilde yardımcı olan karakterlerle karşılaşılmaktadır. Dikkat Köpek Var oyununda, bir insanın hiç tanımadığı birinden yardım istemesi durumu ile karşılaşılmaktadır. Bu durumda okuyucu/ izleyicinin zihninde "İnsan ne uğruna hiç tanımadığı birinden yardım umabilir?" sorusu oluşabilir. Oyun içerisinde bu sorunun yanıtı "evlat"tır.

"Kadın: ... Onun hiçbir şey çekmesini istemiyorum. Nasıl söyleyeyim, herkes az ya da çok, bir sıkıntı çeker, değil mi? onun başından böyle bir şey geçmesin. Bunu sizden başka kimse sağlayamaz kızıma. Bekleyin burada rica ederim. Tanrı razı olsun sizden..." (Anday, 2014a, s. 113)

Ölüler Konuşmak İsterler oyununda tecavüze uğrayan ve hakkını savunmak için mahkemeye başvurmak isteyen ve bunun için vapur yolcularından yardım isteyen Kız karakteri üzerinden yardıms severlik değerine değinilmiştir. Mikadonun Çöpleri oyununda ise, yardıms severlik farklı açılardan sorgulanmaktadır.

"Erkek: Sizi köşe başında gördüm, kardan yüzünüz gözünüz kapanmıştı, kucağınızda bir çocuk... Yardıma ihtiyacınız var mı diye sordum. Otomobil bekliyorum dediniz. Koştum gittim bir araba bulmak için, bulamadım. Geldim gene yanınıza... Görüyorsunuz unutmamışım, değil mi?"

Kadın: Evet.

Erkek: Ne yapacağımızı sordum, bekleyeceğim dediniz. Gidecek yeriniz yoktu demek. Ama sabaha kadar da bekleyemediniz orada, eve davet ettim sizi. Geldiniz.. Gece yarısı kar altında rastladığım çocuklu bir kadına 'İyi bir ailedenseniz sizi evime davet edebilirim.' Diyemedim ya..." (Anday, 2014a, s. 195)

"Kadın: ...ne beklediğimi sormadan geçip gidebilirdiniz, görmezlikten gelebilirdiniz beni. Başıma iş açmayayım bu saatte, gidip yatayım diye düşünebilirdiniz. Öyle yapsaydınız suçlayabilir miydiniz sizi? Kimse suçlayamazdı. Gören yoktu çünkü. Gören olmayınca kolay kaçır insanlar..." (Anday, 2014a, s. 197)

"Erkek: ... kimse iyilik etmeyi sevmez, ya böyle benim gibi zorlanır iyiliğe, ya da gösteriş için yapar..." (Anday, 2014a, s. 216)

Yardımseverlik teması bağlamında, Anday'ın oyunları incelendiğinde, yardımseverlik değerinin çeşitli açılardan ele alındığı ifade edilebilir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada Melih Cevdet Anday oyunlarının, geleceğin sınıf öğretmenlerine verilen değerler eğitimi bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçtan yola çıkılarak, Anday'ın altı oyunu, belirlenen temalar ışığında analiz edilmiştir. Sonuçlara göre, Anday'ın seçilen oyunlarının, temalara, yani ilkökul öğrenim programında yer alan kök değerlere ilişkin içeriklere sahip olduğu görülmüştür. Özellikle İçerdekiler ve Yarın Başka Koruda oyunlarının, içerdikleri kök değerler açısından oldukça zengin oldukları ifade edilebilir. Anday'ın kök değerler arasında en sık kullandığı değerlerin, yardımseverlik, dürüstlük, sabır ve saygı olduğu görülmüştür. Literatüre bakıldığında bazı sanat eserlerinin çeşitli kök değerler açısından incelendiği görülmüştür (Akay, 2018; Gürgil, Kılcan, Kılıçoğlu ve Kurtoğlu, 2019; Oktay, 2019; Öksüz ve Eken, 2019; Özbaşı, 2020). İncelenen sanat eserlerinde de kök değerlere ilişkin içerikler gözlenmiştir. Bu açıdan mevcut çalışmanın, sanat eserlerinde değerlerin incelendiği diğer çalışmalara benzer olduğu ifade edilebilir. Ayrıca Gökçe (2004), Melih Cevdet Anday oyunlarında adalet değerinin varlığını incelemiş ve Anday'ın yazdığı oyunlar aracılığıyla ilk bakışta fark edilmesi kolay olmayan bir şiirsel adalet düşüncesi ortaya koyduğunu ifade etmiştir. Mevcut çalışmada da Anday oyunlarında adalet değeri ile karşılaşmıştır. Bu açıdan mevcut çalışmanın Gökçe'nin (2004) çalışması ile benzer sonuçlara ulaştığı söylenebilir. Bunlardan yola çıkılarak, Anday oyunlarının, kök değerlere ilişkin metin önerisi olarak kullanılabilen araştırmacılara önerilebilir.

Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesinde, lisans düzeyinde öğretmen yetiştirme ve eğitim bilimleri temel alanı yeterlilikleri incelendiğinde, "Demokrasi, insan hakları, toplumsal, bilimsel ve mesleki etik değerlere uygun davranır." kazanımı ile karşılaşılmaktadır (Yükseköğretim Kurulu, 2019). Dolayısıyla bu araştırmada Anday'ın oyunlarının değerler açısından zengin olmasının, Yükseköğretim Kurulu'nun ulusal ve uluslararası amaçlarına yönelik hazırlanan Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi öğretmen yetiştirme ve eğitim bilimleri temel alanı yeterliliklerine, değerler bağlamında uygun eserler olduğu dile getirilebilir.

Tiyatro oyunlarının değerler bağlamında incelendiği çok fazla araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak çeşitli sanat ürünlerinin değerler eğitimi bağlamında incelendiği çalışmalar bulunmaktadır (Ecerkale, 2018; Tut ve Kıroğlu, 2017; Kibar Furtun, 2019). Bu çalışmalarda, öyküler, şiirler ya da şarkılar değerler bağlamında incelenmiş ve tüm çalışmalarda sanat eserlerinin değerler açısından zengin oldukları görülmüştür. Mevcut araştırmada da, tema olarak belirlenen tüm kök değerlere ilişkin içeriklere rastlanılmıştır. Bu açıdan, mevcut araştırmanın, literatürdeki diğer çalışmalara uyumlu olduğu söylenebilir. Ayrıca başka yazarların oyunlarının incelenerek, diğer tiyatro eserlerinde, değerlere ilişkin içeriklerin incelendiği çalışmaların yapılması, bu alanı zenginleştireceğinden, önerilebilir.

Araştırma, belirlenmiş kök değerler ışığında yorumlanmıştır. Ancak bu araştırmada yer almayan, hoşgörü gibi değerler açısından da hem Anday'ın hem de diğer yazarların oyunları incelenebilir. Literatürde, değerler eğitimi bağlamında incelenen tiyatro oyunlarına rastlanmamış olması, mevcut araştırmanın özgünlüğüne vurgu yapmaktadır. Araştırmanın benzer diğer araştırmalara katkısının olması umulmaktadır.

Kaynakça

- Abazaoğlu, I., Yıldırım, O., ve Yıldızhan, Y. (2014). Türkiye'nin öğretmen profili. *Electronic Turkish Studies*, 9(2).
- Akay, İ. (2018). Ahmet Yılmaz Boyunağa'nın Çocuk Romanlarında Yer Alan Kök Değerler. *Electronic Turkish Studies*, 13(28).
- Altunbay, M. (2012). Dil öğreniminde ve öğretiminde tiyatronun kullanımı ve tiyatronun temel dil becerilerine katkısı. *Electronic Turkish Studies*, 7(4).
- Anday, M. C. (1990). *Sevişmenin güdüklüğü ve yüceliği*. Çağdaş Yayınları.
- Anday, M. C. (2014a). *Ölümsüzler (Toplu Oyunlar 1)*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Anday, M. C. (2014b). *İçerdekiler (Toplu Oyunlar 2)*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Brophy, H. W., & Good, T. L. (1986). *Third handbook of research on teaching*. Chicago: McNally.
- Creswell, J. W. (2016). *Araştırma deseni (S. B. Demir, Çev.)*. Ankara: Eğiten Kitap
- Çağlar, A. (2002). "Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi". *Gelişim Ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları
- Demirhan – İşcan, C. (2014). Values Education Preferences of Teacher Candidates. *Elementary Education Online*, 13(4), 1203-1222.
- Dewey, J. (1990). *The school and society and the child and the curriculum*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Dickinson, D. J. (1990). The relation between ratings of teacher performance and student learning. *Contemporary Educational Psychology*, 15, 142-152.
- Dilidüzgün, Ş., ve Kuyumcu, N. (2013). Türkçe derslerinde tiyatro metinlerinin işlevselliği. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi Journal of Research in Education and Teaching*, 2(2), 347-358.
- Dilmaç, B., Bozgeyikli, H. ve Çıkılı, Y. (2008). Öğretmen adaylarının değer algılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 69-91.
- Doğanay, A. (2006). *Değerler Eğitimi. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (Editör: Cemil Öztürk). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ecerkale, N. (2018). Türkçe 7. Sınıf ders kitabındaki metinlerin değerler bağlamında incelenmesi. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 4 (2), 277-287 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jilses/issue/41927/376352>
- Ekşi, H. (2003). Temel İnsani Değerlerin Kazanılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (1), 79-96.
- Elbir, B. ve Bağcı, C. (2013). Değerler eğitimi üzerine yapılmış lisansüstü düzeyindeki çalışmaların değerlendirilmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish*, 8(1), 1321-1333.
- Erdem, A. R., Gezer, K. ve Çokadar, H. (2005). Ortaöğretim fen-matematik ve sosyal alanlar öğretmenliği tezsiz yüksek lisans öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Kongre Kitabı* içinde (C. I, s. 471-477). Denizli

- Fisher, R. (2013). *Teacher Thinking*. Londra: Bloomsbury.
- Gökçe, Y. (2004). *Melih Cevdet Anday tiyatrosunda şiirsel adalet* (Yayımlanmamış doktora tezi), Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gürdoğan – Bayır, Ö., Çengelci – Köse, T. ve Devenci, H. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarına göre ilkokullarda değer eğitimi. *Journal of Kirsehir Education Faculty*, 17(3).
- Gürgil, F., Kılcan, B., Kılıçoğlu, G., ve Kurtoğlu, F. S. (2019). Hünkar Hacı Bektaş Velî Velayetnamesi'nin Kök Değerler Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 8(1), 446-461.
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (21. Baskı). Ankara: Nobel.
- Kartal, S. (2018, 05 26). *Son öğretmen yetiştirme programları üzerine -İki sekiz bir dokuz, üç yirmi bir otuz-*. 05 30, 2018 tarihinde Sadık Kartal Blog: <http://sadikartal.blogspot.com/2018/05/son-ogretmen-yetistirme-programlari.html> adresinden alındı
- Kaur, R. & Panju, N. (2012). Process of making teachers and inculcation of values. *International Journal Of Research In Education Methodology*, 1(2), 24-25.
- Kibar Furtun, M. H. (2019). *Miyase SERTBARUT'un Çocuk Öykülerinin Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Kohlberg, L. & Selman, R.L. (1972). Preparing school personnel relative to values: a look at moral education in the schools. *ERIC Clearinghouse on Teacher Education*.
- Konur, T. (2001). *Devlet-tiyatro ilişkisi: geçmişten günümüze örneklerle devlet-tiyatro ilişkisinde belli başlı sistemler*. Dost Kitabevi.
- Kurtdede – Fidan, N. (2009). Öğretmen Adaylarının Değer Öğretimine İlişkin Görüşleri. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 2 (2), 1-18.
- Kurtoğlu, F. S. (2017). Âşık Veysel'in Şiirlerini Değerler Eğitimi Açısından Okumak. *Turkish Culture & Hacı Bektas Veli Research Quarterly*, (83).
- Kuyumcu, N. (2010). Eğitimde tiyatro ve gençler. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1), 156-165.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. (S. Turan, Çev). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Obidike, N. D., Bosah, I., & Olibie, E. (2015). Teaching peace concept to children. *International Journal of Multidisciplinary Research and Development*, 2(6), 24-26.
- Oğuz, E. (2012). Öğretmen adaylarının değerler ve değerler eğitimi ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1309-1325.
- Oktay, M. (2019). Muallim Naci'nin "Ömer'in Çocukluğu" Adlı Eserinde Kök Değerler. *Journal Of International Social Research*, 12(66).
- Ortaylı, İ. (2010). Tiyatroda tarihî oyunlar üzerinde siyasal bir analiz denemesi. *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, 7(7), 217-232.

- Öksüz, H. İ., ve Eken, N. T. (2019). İlkokul (1-4) Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâye Edici Metinlerin Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Kök Değerler Bakımından İncelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(2), 384-401.
- Özbaşı, S. (2020). Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Kök Değerler Çerçevesinde Aytül Akal Masallarının İncelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (8), 178-192.
- Özbay, M., ve Karakuş, E. (2011). Dede korkut hikâyeleri'nin Türkçe öğretimi ve değer aktarımı açısından önemi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(1), 21-31.
- Özkan, R., ve Soylu, A. (2014). Eğitim fakültesi öğrencilerinin benimsedikleri temel insani değerler (Niğde il örneği). *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 1253-1265.
- Pakyürek, G. (2013). The philosophical and historical bases of interdisciplinary approach in cognitive science. *Journal of Faculty of Letters*, 30(2), 161-172.
- Parker, W., & Hess, D. (2001). Teaching with and for discussion. *Teaching and Teacher Education*, 273-289.
- Saka, N. (2019). Dea Loher'in seçilmiş oyunlarında birey-toplum çatışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(2), 827-848.
- Saracaloğlu, A. S., Uça, S., Başara – Baydilek, N. ve Coşkun, N. (2013). Öğretmen adaylarının demokratik tutumları ile değer algılarının incelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 45-59.
- Sarı, E. (2005). Öğretmen adaylarının değer tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 75-90.
- Superka, D.P., Ahrens, C., Hedstrom, J.E., Ford, L.J. & Johnson, P.L. (1976). *Values education sourcebook: conceptual approaches, material analyses, and an annotated bibliography*. Colorado: Social Science Education Consortuim, ERIC Clearinghouse for Social Studies/Social Science Education.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. (2018, 01 19). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*. 02 09, 2019 tarihinde T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı: <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354> adresinden alındı
- Terzi, S. (2019). *Garip akımı sanatçılarının şiirlerinde bir değer olarak yaşama sevinci ve tabiat sevgisi bağlamında çocuk* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağrı.
- Tural, S. (1992). *Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler*. Ankara: Ecdad Yayınevi.
- Tut, E. ve Kiroğlu, K. (2017). TRT'nin popüler çocuk şarkıları yarışması'nda finale kalan eserlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 10(48).
- Urlu, E. (2019). *Sınıf eğitimi anabilim dalı öğrencilerinin barışa ilişkin tutum ve görüşlerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Yaman, H., Taflan, S., & Çolak, S. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(18), 107-120.

- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (7. Baskı). Ankara: Seçkin
- Yükseköğretim Kurulu. (2018, 05 30). *Yeni Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları*. 12 29, 2018 tarihinde http://www.yok.gov.tr/documents/10279/41805112/Sinif_Ogretmenligi_Lisans_Programi.pdf adresinden alındı
- Yükseköğretim Kurulu. (2019, 11 11). *Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ) Temel Alan Yeterlilikleri Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Bilimleri*. Ankara. <http://tyyc.yok.gov.tr/?pid=48>. Erişim Tarihi:11.11.2019
- Yüksel, A. (1995). *Yapısalcılık ve Bir Uygulama: M. Cevdet Anday Tiyatrosu*. Ankara: Gündoğan Yayınları.